

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв,
Кандидат мистецтвознавства, професор
Валерій МАРЧЕНКО

2025 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Жаворонкова Марка Михайловича
на тему «Феномен мистецтва ілюзіонізму в культурних практиках та креативних
індустріях України початку ХХІ століття»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 034 Культурологія

Публічна презентація проведена на кафедрі психології та гуманітарних
дисциплін 05 травня 2025 року, протокол № 13

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасному культурному ландшафті України початку ХХІ століття спостерігається активне зростання інтересу до нетрадиційних форм мистецтва, серед яких особливе місце займає ілюзіонізм. Це явище, що поєднує в собі елементи театрального дійства, психологічного впливу та візуального мистецтва, стало невід'ємною складовою як дозвілленої сфери, так і креативних індустрій. Проте, попри зростаючу популярність ілюзіонізму, у вітчизняному науковому дискурсі він залишається недостатньо вивченим, що й зумовлює актуальність цієї проблематики. Відтак в розрізі культурологічного знання постає потреба осмислення ілюзіонізму не лише як розважального жанру, але як феномена культурної комунікації, інструмента художнього вираження і складника ідентичності сучасного українського суспільства. Оскільки креативні індустрії відіграють дедалі важливішу роль у формуванні економіки та культурної політики, вивчення мистецтва ілюзіонізму дозволяє висвітлити нові аспекти взаємодії між творчістю, ринком і соціальними трансформаціями.

Мистецтво ілюзіонізму має глибоке історичне коріння і завжди було важливою частиною видовищної культури, виконуючи не лише розважальну, а й комунікативну, когнітивну та навіть сакральну функції. У ХХІ столітті в умовах розвитку цифрових технологій, соціальних мереж і нових медіа, ілюзіонізм отримав новий імпульс до розвитку, інтегруючись у різні сфери креативних індустрій. В Україні це мистецтво перебуває на стадії активної трансформації і становлення поєднуючи традиційні форми з інноваційними підходами, що робить його важливим об'єктом культурологічного аналізу.

Попри зростання інтересу до феномену ілюзіонізму в масовій культурі та креативних індустріях, наукові дослідження цього явища в українському

контексті залишаються недостатніми, оскільки більшість робіт зосереджена на історичному аспекті або окремих постатях ілюзіоністів, тоді як питання взаємодії ілюзіонізму з сучасними технологіями, соціальними процесами та економікою креативних індустрій залишаються недостатньо вивченими.

Крім того, феномен ілюзіонізму в Україні має свої унікальні риси, зумовлені історичним контекстом, національними традиціями та впливом глобалізаційних процесів. Саме тому його дослідження у площині культурних практик та креативних індустрій на початку XXI століття дозволяє не лише доповнити існуючі наукові уявлення, а й сформулювати нові підходи до аналізу сучасного мистецького простору. Відтак аналіз мистецтва ілюзіонізму в культурних практиках та креативних індустріях сучасної України є важливим і актуальним завданням, що дозволяє не лише розширити уявлення про це явище, а й окреслити його перспективи розвитку в умовах цифрової епохи

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження становить складову комплексної теми «Актуальні проблеми теоретичної та практичної культурології» (державний реєстраційний номер: 0120U105692). Тему дисертації було затверджено рішенням Вченої ради Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (протокол № 4 від 26 жовтня 2021 року), уточнено рішенням Вченої ради Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (протокол № 9 від 06.02.2025).

Наукова новизна полягає в тому, що у дослідженні *уперше*: комплексно осмислено феномен мистецтва ілюзіонізму як культурну практику, що поєднує елементи естетичного, перформативного та когнітивного досвіду в контексті соціокультурного простору початку XXI століття; концептуалізовано ілюзіонізм як культурно-мистецьке явище, що функціонує як засіб трансляції культурних цінностей і як інструмент комунікації в умовах креативних індустрій. Виявлено специфіку ілюзіонізму в українських креативних індустріях, зокрема у цифрових медіа, фестивальному русі та перетині з театральньо-естрадними формами; введено в науковий обіг авторське визначення понять: перформативна ілюзія, що є динамічною формою художнього вираження, у межах якої створення ілюзії відбувається в процесі живої дії (перформансу) й має на меті не лише візуальне враження, а й активну комунікацію з аудиторією, спонукаючи її до емоційного, інтелектуального або навіть тілесного залучення; візуально-комунікативна структура ілюзії, що постає складною системою взаємодії візуальних образів, символів і глядацького сприйняття, яка формує процес передачі сенсів та емоцій шляхом ілюзорних ефектів; окреслено та виявлено механізми естетичного конструювання уявного як сценічної ілюзії в культурному контексті, що є формою художнього відтворення реальності або вигаданого світу, що реалізується на сцені через ілюзорні засоби та інтерпретується у світлі соціокультурних, історичних та інших культурних кодів певної епохи чи спільноти, що ґрунтується на засадах гармонії, контрасту, ритміки, стилізації; *уточнено*: понятійно-категоріальний апарат дослідження мистецтва ілюзіонізму, зокрема уточнено визначення понять «ілюзія», «ілюзіонізм», «креативні індустрії», «перформативні практики» у міждисциплінарному контексті; історико-культурну генезу

ілюзіонізму, уточнено роль культурних практик магії, гри та театру у формуванні сучасного образу ілюзіоніста в українській культурі; *набуло подальшого розвитку*: культурологічний підхід до аналізу видовищних мистецтв, який застосовано до ілюзіонізму як до форми інтерактивної комунікації з глядачем у контексті масової культури та креативних індустрій; дослідження фестивальної культури, яка розглядається як простір креативного вияву ілюзіонізму та засіб міжкультурного діалогу.

Теоретичне та практичне значення дисертації. полягає в тому, що матеріали дослідження можуть стати основою лекційних курсів з культурології, історії культури та мистецтва, креативних індустрій.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, теоретичні обґрунтування, висновки якого здійснені здобувачем самостійно. Наукові публікації та публікації, які засвідчують апробацію матеріалів з теми дисертації є одноосібними.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі психології та гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту практичної культурології та артменеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Науковий керівник – доктор культурології, доцент, доцент кафедри психології та гуманітарних дисциплін Денисюк Жанна Захарівна.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Жаворонкова Марка Михайловича є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у 10 одноосібних публікаціях, з них: 3 статті у наукових фахових виданнях з культурології, затверджених МОН України; 7 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Жаворонков М. М. Конфігурація фестивального процесу мистецтв ілюзіонізму в діалогах міжкультурної взаємодії. *Вісник Маріупольського державного університету Серія: Філософія, культурологія, соціологія.* 2022. Вип. 23. С. 45–56. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2022-12-23-45-57>

2. Жаворонков М. М. Витоки феномену ілюзіонізму в синкретичних формах культури. *Культура і сучасність: альманах* 2022. Вип. 2. С. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2022.270548>

3. Жаворонков М. М. Мистецтво ілюзіонізму в контексті сучасних тенденцій розвитку креативних індустрій України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2023. № 4. С. 32–37. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2023.293713>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Жаворонков М. М. Ігровий процес «ілюзіонізму» в соціокультурному

просторі України. *Матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф. «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство»*, 10 листопада 2021 року, м. Київ. Київ, 2021. С. 7–8.

5. Жаворонков М. М. Комунікативний аспект творчої діяльності представників жанру «ілюзія та маніпуляція» в українській діаспорі. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «100 років української культури в екзилі»*, 8-10 грудня 2021 року, м. Київ. Київ, 2021. С. 122–123.

6. Жаворонков М. М. Національний освітній процес мистецтва ілюзіонізму як невід’ємна складова інтеграційного симбіозу європейського освітнього простору. *Збірник наукових праць за результатами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень»*, 12–13 травня 2022 року, м. Харків. ХНПУ: Харків, 2022. С. 28–30.

7. Жаворонков М. М. Парадигма мистецтва ілюзіонізму як невід’ємна складова інформаційно-комунікативного простору України. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний культурно-мистецький простір: креативні та інформаційно-комунікативні трансформації»*, 21–22 червня 2022 року, м. Київ. Київ, 2022. С. 28–29.

8. Жаворонков М. М. Мистецтво ілюзіонізм як невід’ємна частина культурних і креативних індустрій. *III Всеукраїнська науково-практична конференція «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство»*, 10 листопада 2022 року, м. Київ. Київ, 2022. С. 64–65.

9. Жаворонков М. М. Креативні технології мистецтва ілюзіонізму в рамках соціокультурної діяльності. *V Всеукраїнська науково-практична конференція «Синтез мистецької науки, освіти та творчості в Україні та глобальному культурному просторі»*, 23–24 березня 2023 року, м. Ужгород. Ужгород: АКМ, 2023. С. 98–99.

10. Жаворонков М. М. Мистецтво ілюзіонізму в рамках культурного простору сучасності. *II Міжнародна наукова конференція Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. «У пошуках нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур»*, 16–17 травня 2024 року, м. Київ. Київ, 2024. С. 515–517.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, вступу, трьох розділів, поділених на всім підрозділів висновків у кінці розділів та загальних висновків, списку використаних джерел та літератури і додатків. Загальний обсяг дисертації: 240 сторінок, основний текст становить 181 сторінок, список використаних джерел містить 400 позицій.

Характеристика особистості здобувача. Жаворонков Марк Михайлович народився 18 травня 1998 р. в м. Вишневе. У 2020 році закінчив Київську муніципальну академію естрадного та циркового мистецтв та отримав диплом магістра. З 2021 по 2025 р. аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Володіє українською, англійською, французькою мовами.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-

дослідної літератури. Структура та побудова дисертації логічна. Стиль дисертації відповідає вимогам МОН України.

Рецензенти рекомендують: відповідно до п.15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Копієвська Ольга Рафаїлівна – доктор культурології, професор, професор кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Афоніна Олена Сталівна – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Кравченко Анастасія Ігорівна – доктор мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Трач Юлія Василівна – доктор культурології, професор, проректор з наукової роботи Київського національного університету культури і мистецтв.

Виткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету.

У результаті попередньої експертизи дисертації **Жаворонкова Марка Михайловича** і повноти публікацій основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Жаворонкова М. М. на тему «Феномен мистецтва ілюзійонізму в культурних практиках та креативних індустріях України початку ХХІ століття».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Жаворонкова М. М. відповідає спеціальності 034 Культурологія і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Жаворонкова М. М. на тему: «Феномен мистецтва ілюзійонізму в культурних практиках та креативних індустріях України початку XXI століття» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 034 Культурологія.

4. Рекомендувати вченій раді Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Копієвська Ольга Рафаїлівна – доктор культурології, професор, професор кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Афоніна Олена Сталівна – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Кравченко Анастасія Ігорівна – доктор мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Трач Юлія Василівна – доктор культурології, професор, проректор з наукової роботи Київського національного університету культури і мистецтв.

Віткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету.

Презентація Жаворонкова Марка Михайловича на 15 сторінках додається.

Головуючий:

доктор історичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Сергій ЛИТВИН

ДОКУМЕНТОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сергій Литвин